

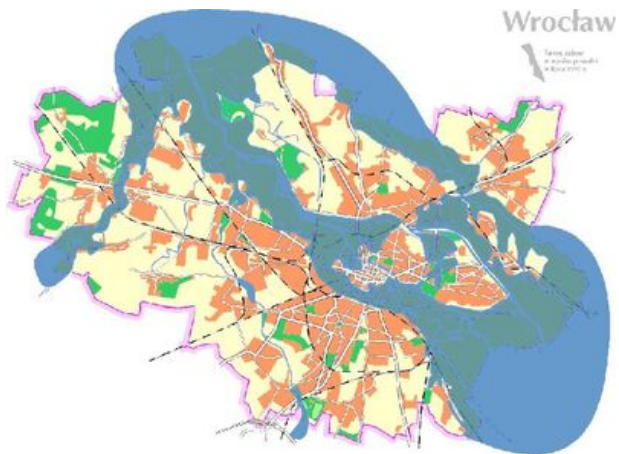
Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/archiw/dzialalnosc-naukowa-i-edukacyj/publikacje-internetowe/32842,Paula-M-Napora-Problemy-i-charakterystyka-archiwaliow-wroclawskiego-Oddzialu-IPN.html>
20.05.2024, 06:50

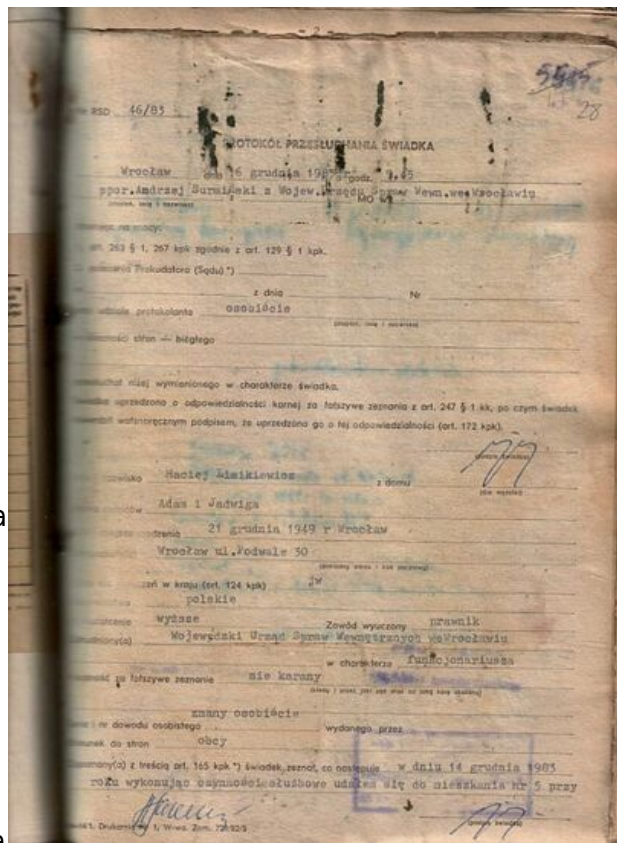
Paula M. Napora „Problemy i charakterystyka archiwaliów wrocławskiego Oddziału IPN dotkniętych powodzią w 1997 r.”

W zasobie archiwalnym wrocławskiego Oddziału IPN znajdują się przede wszystkim materiały z lat 1939-1990, jak również - w mniejszej ilości - dokumenty wykraczające poza te lata. Część zbiorów uległa zniszczeniu podczas powodzi w 1997 r., a więc przed przejściem ich do zasobu archiwalnego IPN. Na obszarze zalanym znajdowały się obiekty, w których w pomieszczeniach magazynowych przechowywano materiały archiwalne (fot. 1).

Podczas powodzi w 1997 r. w znacznym stopniu zalane były pomieszczenia archiwalne Sądu Okręgowego, Sądu Rejonowego dla Wrocławia Fabryczna oraz - w mniejszym stopniu - Urzędu Ochrony Państwa. W efekcie, w zasobie wrocławskiego Oddziału IPN znalazło się 139 mb akt popowodziowych zalanych i zawilgoconych oraz zniszczonych, niekiedy nadpalonych w związku z akcją osuszania akt. Stanowią one 1,6 % całego zasobu archiwalnego. Zalane dokumenty suszono na powietrzu i w pomieszczeniach kotłowni Sądu. Od czasu przejścia ich przez IPN nie były poddawane ani specjalistycznym zabiegom osuszeniowym, ani konserwatorskim. Są jedynie przechowywane w pomieszczeniach, gdzie utrzymywana jest w miarę stała temperatura i wilgotność powietrza, która w jak najmniejszym stopniu zagraża posiadanym

Fot. 1. Tereny zalane podczas powodzi w 1997 roku we Wrocławiu - zaznaczone kolorem niebieskim. Serwis internetowy Urzędu Miejskiego Wrocławia (www.wroclaw.pl)

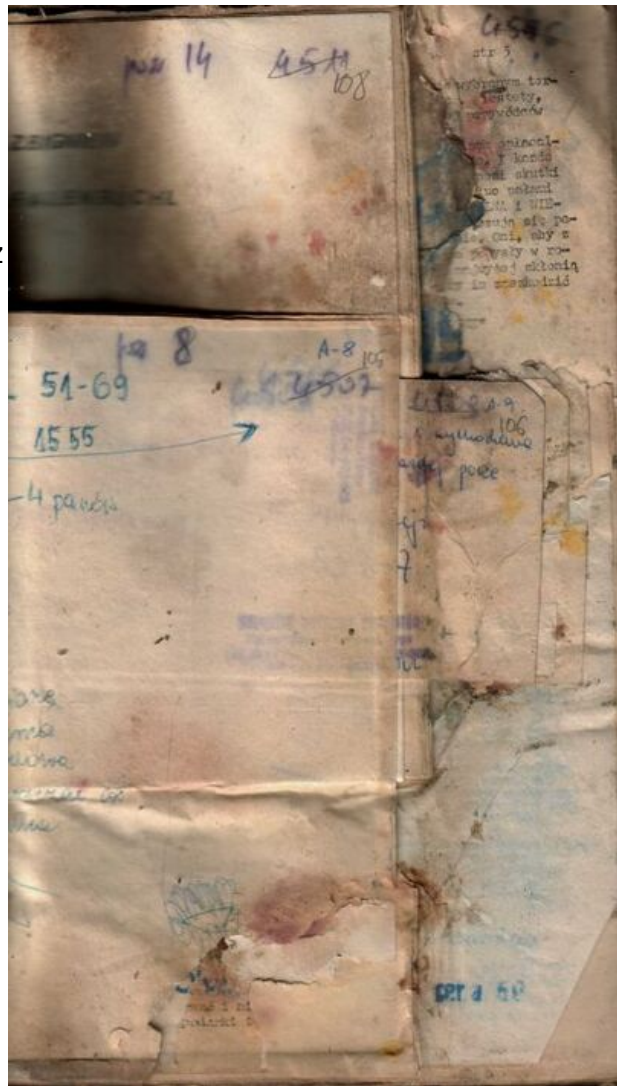

Fot. 2. Skanogram karty z akt zalanych - żółty kwasny papier z odbitymi i rozmytymi zapisami pisma ręcznego, rozmytymi krawędziami stempla, w górnej części karty - czarne nieregularne ślady rozwoju grzyba na powierzchni i w masie papierowej. AIPN Wr

zbiorom. W przypadku koniecznej pracy nad dokumentami z tej części zbioru archiwalnego, materiały są poddawane tzw. małej konserwacji. Jej celem jest maksymalne zabezpieczenie akt przed dalszą degradacją.

Dokumenty popowodziowe przejęte przez IPN - głównie z Sądu Okręgowego - znajdowały się w tekturowych okładkach. Były powiązane w paczki i zawilgocone, z widocznymi przebarwieniami powstałymi w wyniku zarażenia grzybami, także ich rozwoju w masie papierowej. Miały, nadal utrzymujący się, charakterystyczny stęchły zapach. Posklejane karty uniemożliwiały często sprawdzenie jednostek, ich opracowanie i udostępnianie. Akta były zanieczyszczone pozostałościami popowodziowymi, takimi jak: piach, muł, liście, niedopałki, zapałki, części roślin, owady itp. Jedynie ok. 2 % spośród przejętych dokumentów było w stanie dobrym - to te, które nie uległy zalaniu podczas powodzi. Ogólnie, stan techniczny przejętych materiałów archiwalnych był bardzo zły (fot. 2-3). Wymagały natychmiastowego odgrzybienia w komorach fumigacyjnych oraz specjalistycznej konserwacji, niestety, do dziś nie zostały poddane tym zabiegom.

Obecnie jednostki archiwalne są przechowywane w magazynach IPN, w teczkach wiązanych lub pudłach tekturowych, na regałach przesuwanych, w warunkach od temperatury +17°C przy wilgotności maksymalnej 46 % do temperatury +20°C przy wilgotności maksymalnej 38 %. Od czasu przejęcia nie były poddawane innym zabiegom konserwatorskim, niż te, o których wspomniano w ramach tzw. małej konserwacji.

Fot. 3. Skanogram karty z akt zalanych - zniszczone, posklejane karty jednostki archiwalnej, zainfekowana powierzchnia przez kolonie grzybów - żółte i bordowe plamy, rozmyte zapisy pisma ręcznego. AIPN Wr 18/57 t. 20, s. 105.

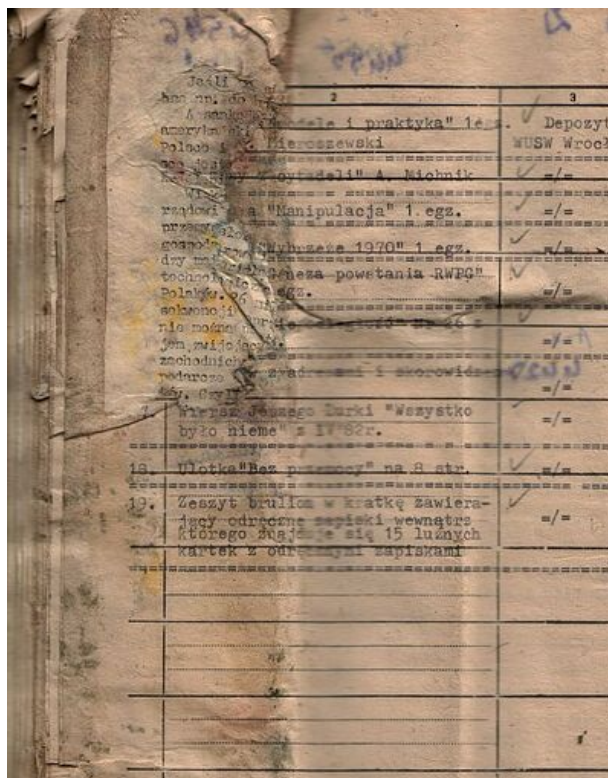

Fot. 4. Skanogram posklejanych i zniszczonych kart z akt zalanych (materiał dowodowy) - powierzchnia zakażona przez kolonie grzybów - żółte i bordowe plamy, rozmyte zapisy pisma ręcznego. AIPN Wr 18/57 t. 21, s. 66cd

Charakterystyka dokumentów

Dokumenty popowodziowe często są trudne do odczytania, zwłaszcza gdy teksty pierwotne są zamazane, rozmyte i wypłukane, nie widać pierwotnego zapisu, a jedynie zacieki lub plamy barwne znamionujące jego istnienie. Są zanieczyszczone oraz zarażone licznymi koloniami grzybów powstałymi w wyniku wysokiej wilgotności. Fotografie i inne materiały dowodowe są posklejane i rozmyte, także zarażone grzybami, z naniesionym pyłem i piachem, kruche i rzadko możliwe do udostępnienia. Na zły stan techniczny omawianych dokumentów wpływa też: kwaśny papier, zażółcony, kruszący się nawet przy ostrożnym dotyku i przekładaniu kart, delikatny i cienki ze względu na gatunek (przebitkowy), zniszczony na brzegach, a często na całej powierzchni arkuszy, porozrywany, nieodpowiednio zabezpieczony zwykłymi taśmami klejącymi podczas wcześniejszych prób konserwacji przez wytwórcę dokumentu, wypłowiały, zalany, rozmyty, częściowo spalony (fot. 4-6).

W powojennych aktach, będących w zasobach archiwalnych wrocławskiego Oddziału IPN występuje kilkanaście rodzajów papieru. Jednym z nich jest dobry gatunkowo papier niemiecki z dawnych zapasów papierni, drukarni czy też z przejętych w powojennym Wrocławiu urzędów i firm - np. z papierów reklamowych firm odzieżowych, maszyn budowlanych i innych, w tym również papier firmowy związków zawodowych i partii. Arkusze wykorzystane do sporządzenia dokumentów z jednej strony posiadają znak niemieckiego orła, z drugiej natomiast tekst urzędowy w języku polskim (np. akta osobowe funkcjonariuszy). Ten

Fot. 5. Skanoogram posklejanych i zniszczonych kart z akt zalanymi z rozmazanymi zapisami odręcznymi i koloniami grzybów. A:PN Wr 18/57 t. 20, s. 25v.

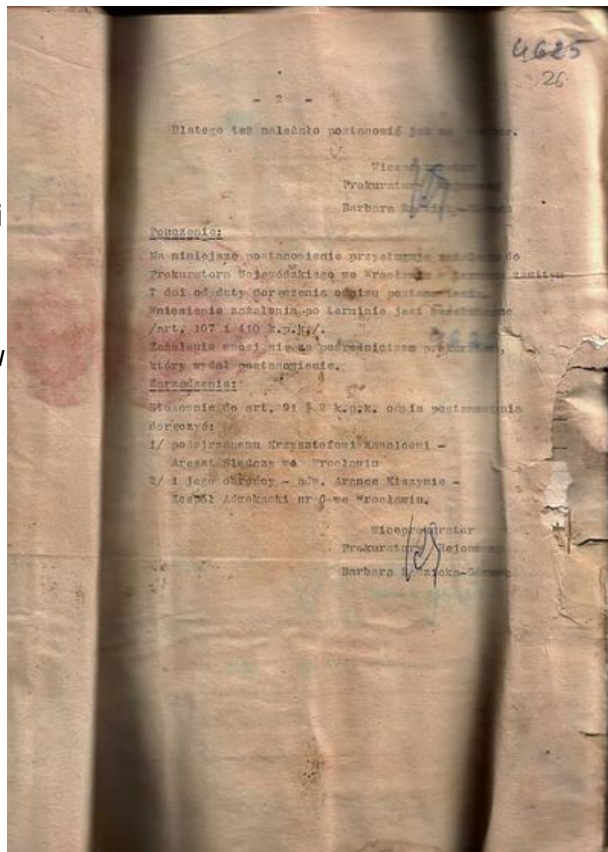

Fot. 6. Skanoogram posklejanych i zniszczonych kart z akt zalanymi - materiał dowodowy - zainfekowanych przez kolonie grzybów. A:PN Wr 18/57 t. 21, s. 66.

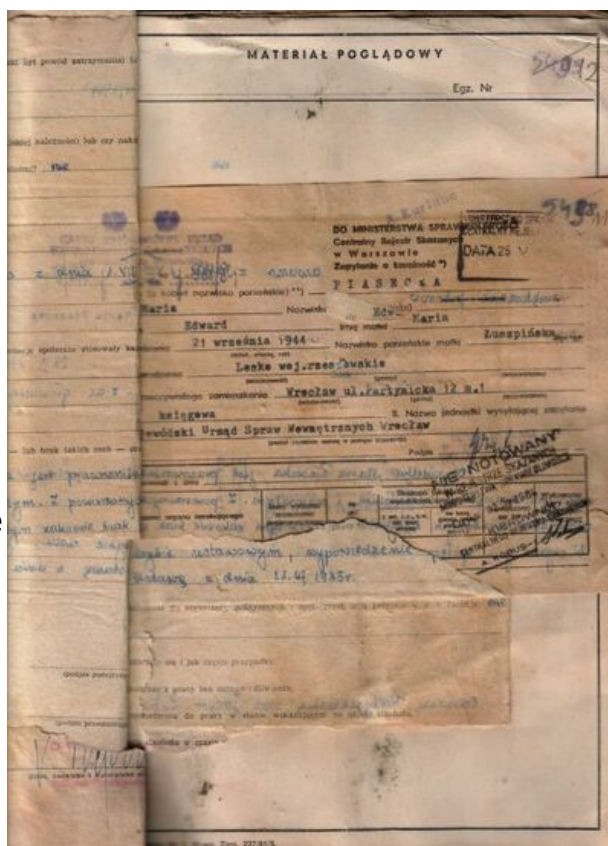
rodzaj papieru, mniej podatny na zniszczenie, jest w lepszym stanie technicznym; ma gładszą powierzchnię, jest mniej zakwaszony i kruchy. Zachowały się na nim intensywne kolory barwników i środki kryjące - atramenty, tusze, pasty - również produkcji niemieckiej. Zachowały się także dokumenty z ciekawymi przykładami znaków wodnych oraz innymi elementami występującymi w masie papierowej, takimi jak np. nici, barwne włókna itp. Papier powojenny natomiast jest już gorszego gatunku: cienki, delikatny, przebitkowy obecnie jest bardzo kwaśny, kruchy na całej powierzchni, żółty, a nawet i brązowy (fot. 7).

Papier dokumentów z lat 80. i 90., mimo zalania i również wysokiego zakwaszenia, jest lepiej zachowany, z widocznym zapisem. Wiąże się to z używaniem innych środków kryjących - coraz rzadziej występują atramenty, przeważają pasty i żele długopisowe, które są w mniejszym stopniu rozpuszczalne w wodzie. Na podstawie oglądu dokumentów, można umownie ustalić, iż do końca lat 50. stosowano głównie atramenty, ołówki grafitowe i kopiowe, kredki oraz tusze. Od końca lat 50. coraz częściej używa się past długopisowych, żelopisów, flamastrów, pisaków, markerów i cienkopisów. Stosowano również inne środki kryjące, takie jak: kredki ołówkowe - czasem świecowe, pozostawiające tłuste ślady i ołówki kopiowe (fot. 8-9).

Na dokumentach dotkniętych powodzią występują pieczętki, pieczęcie, stemple, odciski suchych pieczęci i laki odbite za pomocą kolorowych tuszów używanych do pieczętek. Stosowane tusze były intensywnie koloryzujące (silne pigmenty, barwniki). Ponieważ substancje je rozcieńczające były

Fot. 7. Skanogram karty z akt zalanych - żółty papier, posklejany i zniszczony. A.I.P.N Wr 18/57 t. 21, s. 26.

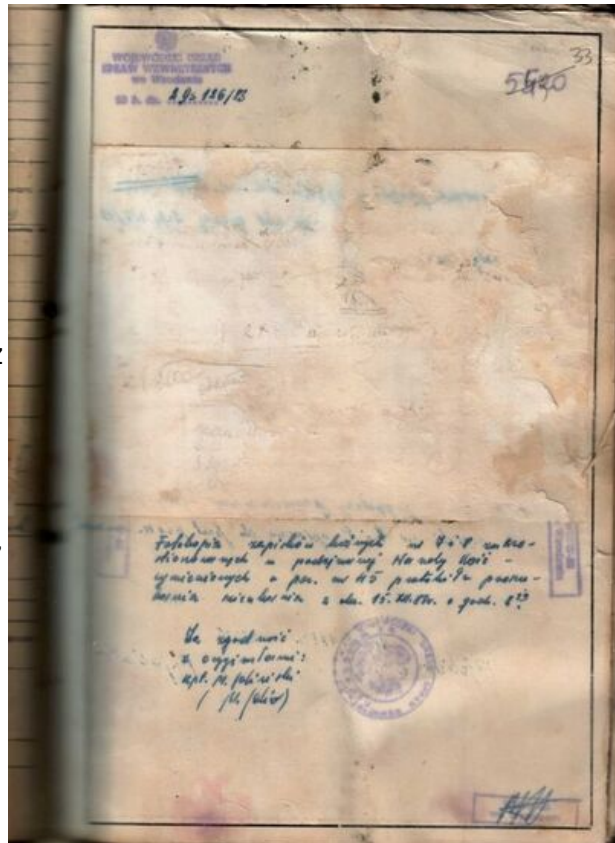
Fot. 8. Skanogram posklejanych i zniszczonych kart z akt zalanych - rozmyty przez działanie wody środek kryjący w piśmie ręcznym oraz ślady krawędzi pieczęci i stempli. Przykład nieudanej próby rozklejenia kart, zakończony ich rozerwaniem. A.I.N Wr 18/7 t.

tłuste, trudne do rozpuszczenia w wodzie, więc wokół krawędzi linii odbitych na papierze pozostał wyraźny i intensywny obrys. Na dokumentach występują również ślady linii papilarnych - odcisk, najczęściej atramentowy, kciuka ręki prawej osoby przesłuchiwanej umieszczany pod protokołem, na kartach sygnalitycznych oraz na innych dokumentach stwierdzających tożsamość osób. Na powierzchni dokumentów widać również wyraźnie ślady linii papilarnych w postaci tłustych odcisków, np. na rogach kart (fot. 10); widoczne są też pozostałości zetknięcia się powierzchni rąk z powierzchnią negatywów (szkło i folie) i pozytywów (papier fotograficzny).

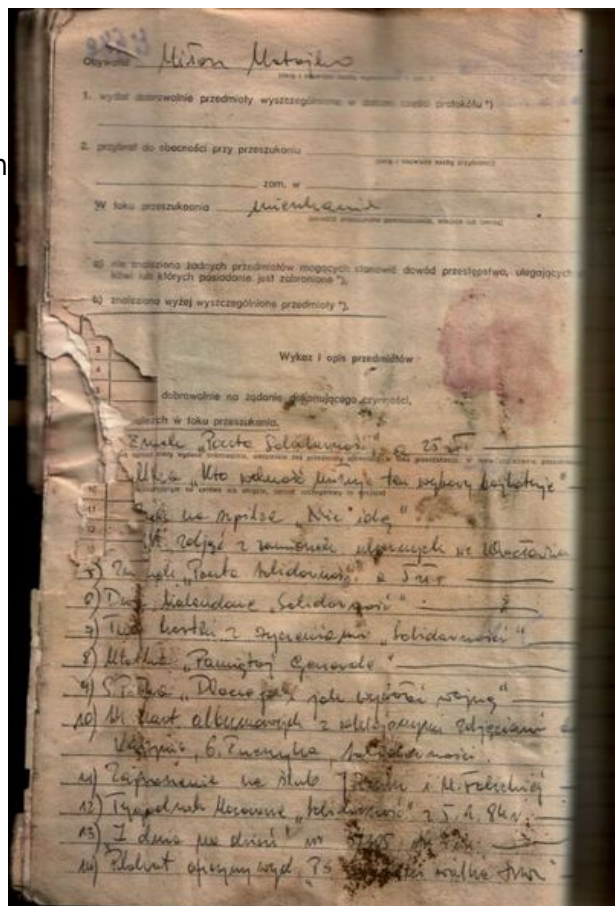
Innymi śladami i cechami charakterystycznymi omawianych dokumentów są znaki wodne i dodatkowe nadruki określające wytwórcę (fot. 11), ich przeznaczenie czy wcześniejszego posiadacza.

Na omawianych dokumentach widoczne są ślady po spinaczach, zszywkach, doklejonych fragmentach, a także uszkodzenia, rozerwania i pozostałości dawnej konserwacji - najczęściej taśmy klejącej białej, z czasem żółknącej, kruchej i niszczącej papier.

W charakteryzowanych aktach znajdują się dokumenty zapisane pismem ręcznym w całości lub częściowo, a więc druki wypełnione pismem ręcznym lub maszynowym, karty pokryte pismem maszynowym, kopie, fotokopie, kserokopie, druki tak zwanej "małej poligrafii" oraz karty ponownie wykorzystane poprzez zadrukowanie lub zapisanie dokumentu na drugiej stronie (fot. 12-14). W przypadku pisma maszynowego można określić typ

Fot. 9. Skanogram karty z akt zalanych - rozmyty środek kryjący w piśmie ręcznym, naruszone przez wilgoć ślady krawędzi pieczęci i stempili. Ślad po próbie rozklejenia kart - zniszczona fotokopia. AIPN Wr 18/57 t. 26, s. 33.

Fot. 10. Skanogram karty z akt zalanych - posklejana i zniszczona, z powierzchnią zarażoną przez liczne kolonie grzybów. Ślady po próbach rozklejenia kart.

maszyny do pisania i rodzaj czcionki. W materiałach znajdują się również fotografie, klisze, negatywy na szkłe i błonie fotograficznej, mikrofilmy.

Osobną grupę stanowią dowody rzeczowe znajdujące się w aktach, zazwyczaj zbutwiałe, pokryte nalotami, rdzą, utlenione pod wpływem powietrza (fot. 4, 6 i 15).

W aktach znajdują się także - posiadające wartość poznawczą i dowodową - znaczki pocztowe i skarbowe, często pomocne przy datowaniu dokumentu i określeniu jego pochodzenia; nie zabrakło również dokumentów obcojęzycznych - niemieckich, rosyjskich, ukraińskich, hebrajskich, angielskich, francuskich, greckich, serbsko-chorwackich i innych.

Eksperytyza mikologiczna

12 grudnia 2003 roku z zasobu archiwalnego wrocławskiego oddziału IPN-u zostały pobrane próbki do badań mikologicznych i przekazane do Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów Archiwum Akt Dawnych w Warszawie.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono obecność licznych kolonii grzybów z gatunku: *Alternaria alternata*, *Aspergillus niger*, *Fusarium sp.*, *Mucor racemosus*, *Paecilomyces sp.* (m.in. *Paecilomyces variotti*), *Penicillium sp.* (m.in. *Penicillium expansum*, *Penicillium notatum*), *Rhizopus nigricans*, *Scopulariopsis brevicaulis*, *Verticillium sp.* oraz licznych bakterii z rodzaju *Bacillus* (fot. 10-11, 16-21).

Analiza mikrobiologiczna ujawniła zakażenie części dokumentów grzybami i bakteriami.

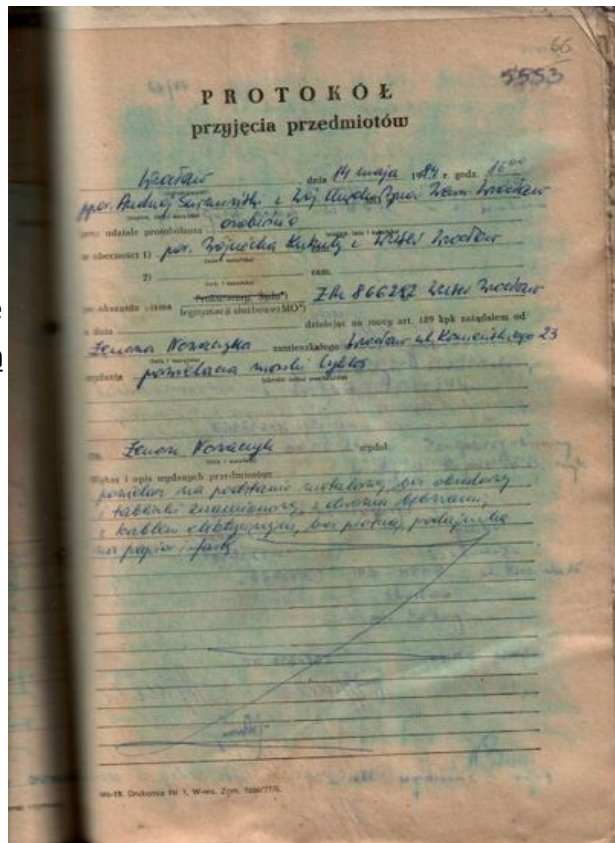
Zniszczone rogi kart przez dotyk i pozostawiony na powierzchni podłoża materiał biologiczny. AINP Wr

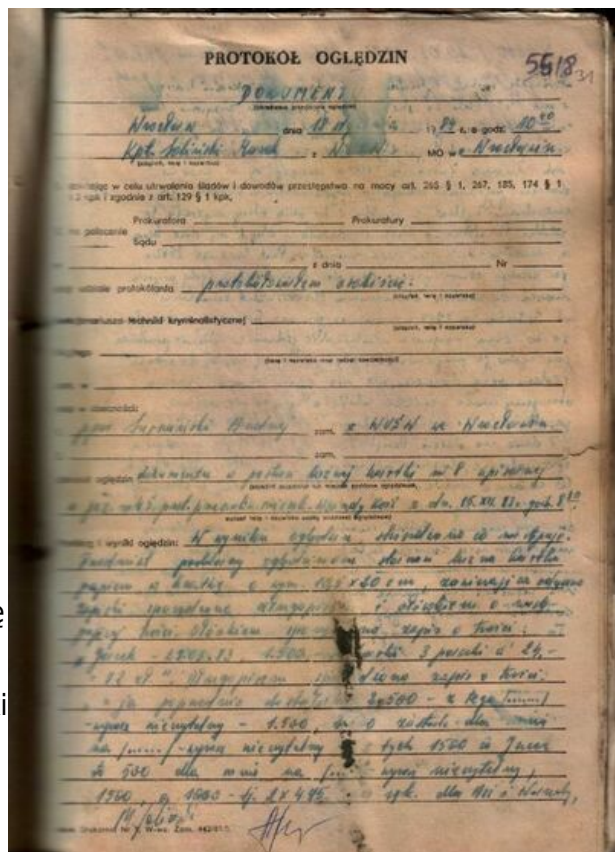
Fot. 11. Skanogram posklejanych i zniszczonych kart z akt zalanych - egzemplarz miesięcznika politycznego "Niepodległość", przykład "małej poligrafii" z materiału dowodowego - widoczne plamy i przebarwienia. Powierzchnia zaatakowana pr

Oznacza to, iż w zasobie wrocławskiego Oddziału IPN są jednostki w znacznym stopniu zainfekowane licznymi i różnorodnymi koloniami grzybów, niebezpiecznymi dla zgromadzonego zasobu i osób mających styczność z zakażonymi materiałami. Z wyizolowanych grzybów duże zagrożenie dla akt (papier, tektura) stanowią grzyby z rodzajów: *Alternaria*, *Fusarium*, *Scopulariopsis*, gdyż są wysoko celulolityczne. Niektóre gatunki bakterii ze stwierdzonego rodzaju *Bacillus* również mogą oddziaływać celulolitycznie (nie przeprowadzono szczegółowego oznaczenia poszczególnych gatunków). Pozostałe mikroorganizmy cechuje mniejsza zdolność rozkładu celulozy.

Wśród stwierdzonych gatunków niebezpieczne dla ludzi i chorobotwórcze to: *Alternaria alternata*, *Aspergillus niger*, *Fusarium sp.*, *Mucor racemosus*, *Penicillium sp.*, *Rhizopus nigricans*, *Scopulariopsis brevicaulis*. Są to grzyby toksynotwórcze, tzn. iż w sprzyjających warunkach wytwarzają mykotoksyny - produkty wysoko szkodliwe, często rakotwórcze. Magazynowane w organizmie toksyny mogą wywołać ogólne osłabienie układu naczyniowo-oddechowego. Objawy zakażenia mogą ujawnić się nawet po 20. latach od zetknięcia się z zarodnikami grzybów. Gatunek *Alternaria alternata* wywołuje alternariozę skórą objawiającą się powstaniem ziarniaka w skórze. Rodzaj *Aspergillus* wywołuje choroby skóry i rogówki oraz ostre zapalenie kropidlakowe górnych i dolnych dróg oddechowych - aspergilozę. Grzyby z rodzaju *Fusarium* wytwarzają toksyny o budowie podobnej do estrogenów. Kobiety przebywające w dużym stężeniu zarodników tego grzyba mają zaburzoną owulację. Choroby wywołane przez m.in.

Fot. 12. Skanogram karty z akt zalanych - formularz wypełniony piśmem ręcym. AIPN Wr 18/57 t. 26, s. 66.

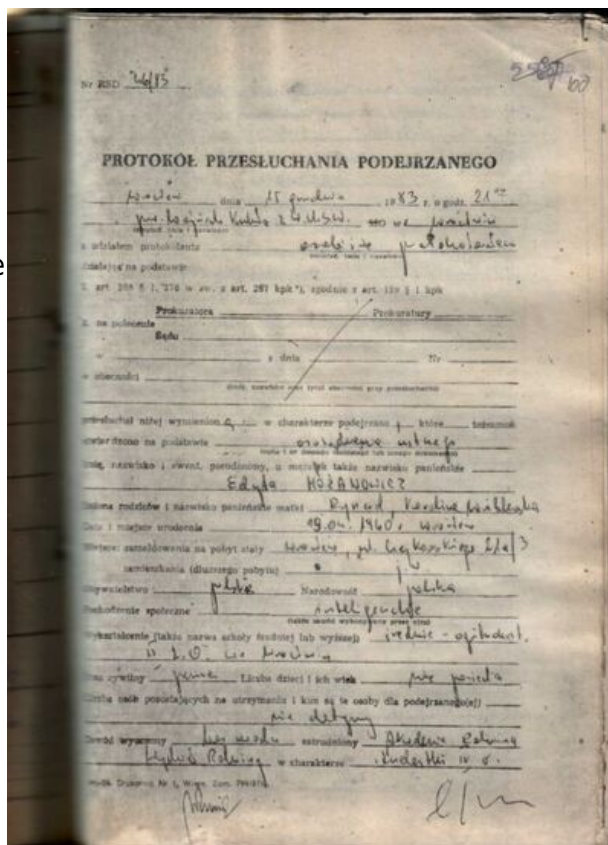
Fot. 13. Skanogram karty z akt zalanych - formularz wypełniony piśmem ręcym rozmytym, ze śladami kolonii grzybów. AIPN Wr 18/57 t. 26, s. 31.

Mucor racemosus i *Rhizopus nigricans* powstają w wyniku przedostania się grzyba do naczyń krwionośnych poprzez drobne skałeczenia skóry, wywołując martwicę niedokrwienną tkanek - zygomikozę. Gatunek *Scopulariopsis brevicaulis* powoduje pleśńicę paznokci, w mniejszym stopniu przyczynia się do tego *Fusarium sp.*

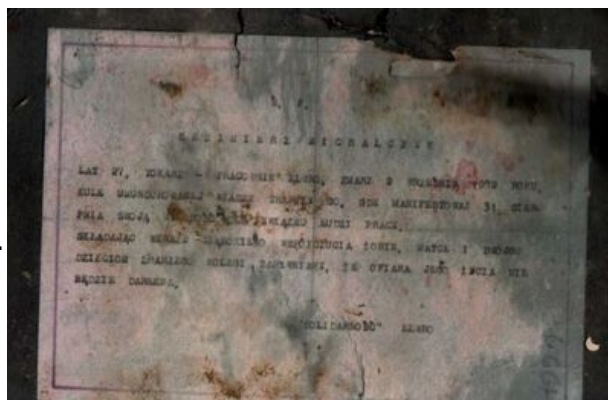
Analiza wykazała liczne kolonie pędzlaków *Penicillium sp.*, nie przeprowadzono jednak szczegółowego oznaczenia do poszczególnych gatunków dla wszystkich próbek. Przy dużej wilgotności i temperaturze może zatem występować również *Penicillium marneffei*, wywołujący groźne zakażenia płuc, wątroby, śledziony, szpiku kostnego i skóry.

Najczęściej występujące dolegliwości u archiwistów spowodowane przez grzyby to uczulenia. Spory grzybów, tak jak i kurz, roztocza, sierść, pyłki kwiatów, są silnymi alergenami, które mogą powodować katar sienny, podrażnienie górnych dróg oddechowych, zapalenie spojówek, wysypkę. Zależnie od skłonności osobniczych reakcje mogą być bardzo silne lub mogą nie powodować żadnych zakłóceń zdrowotnych. Pojedyncze zarodniki grzybów nie stanowią większego zagrożenia dla akt i ludzi, ale w przypadku masowego ich rozwoju, przy dużym skoku wilgotności i temperatury w magazynach może nastąpić ich szybkie rozmnożenie i wzrost zagrożenia. W związku z tym, w pomieszczeniach, w których są przechowywane akta należy zachowywać odpowiednią, stałą temperaturę i wilgotność.

Przy pracy z aktami zakażonymi należy zachowywać elementarne zasady ostrożności, szczególnie wtedy, gdy pomieszczenia magazynowe są stałymi

Fot. 14. Skanogram karty z akt zalanych - stan techniczny kserokopii dokumentu. AIPN Wr 18/57 t. 26, s. 100.

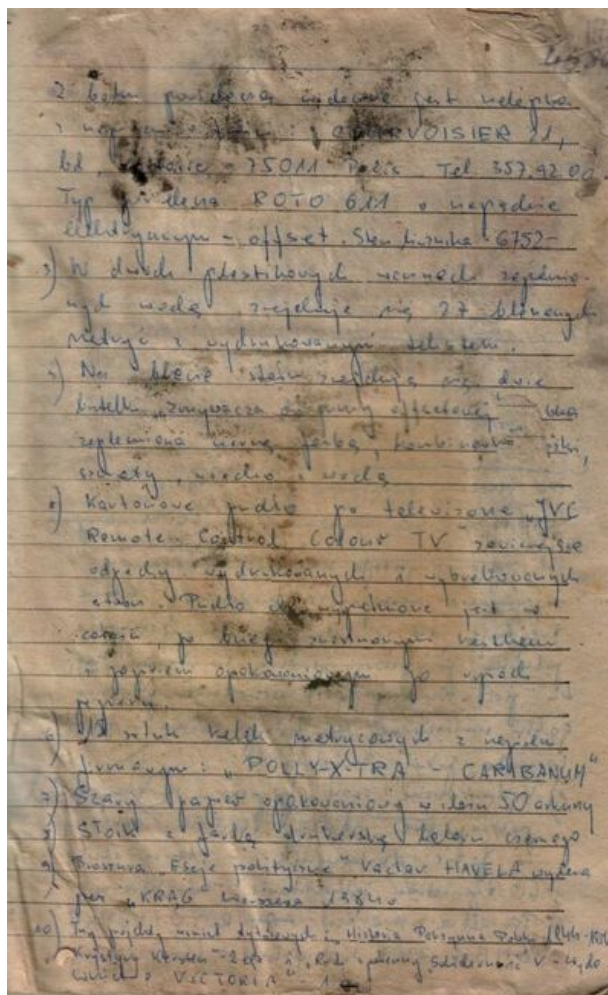

Fot. 15. Skanogram zniszczonej okładki teczek materiałów dowodowych. Powierzchnia zainfekowana przez kolonie grzybów. AIPN Wr 18/57 t. 21, s. 68.

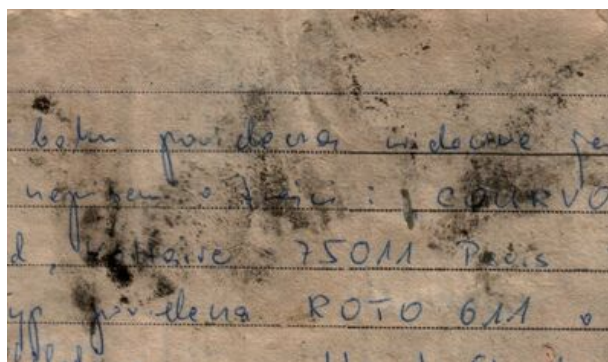
miejscami przebywania pracowników.

Mimo ochrony zbiorów i podejmowania, w miarę możliwości finansowych Oddziału, wszelkich działań w celu zabezpieczenia akt, w magazynach pojawiły się owady niszczące zbiory oraz mikroorganizmy występujące głównie w materiałach zalanych podczas powodzi w 1997 roku i materiałach sąsiadujących z nimi. Na papierze z tych jednostek widać wyraźnie zmiany barwne oraz nalot - wynik rozwoju grzybów, które są bardzo niebezpieczne dla zdrowia i życia ludzi. Wszelki kurz i pył stanowi dodatkową pożywkę dla pojawiających się w jednostkach grzybów i owadów. Utrzymanie stałej temperatury i wilgotności jest szczególnie trudne przy dużych opadach atmosferycznych. Dla akt niebezpieczne są częste i wysokie wahania tych parametrów (w temperaturze 18-21°C i przy wilgotności powietrza powyżej 55 % flora i fauna rozwija się najlepiej).

Powinna być również zachowana odpowiednia wentylacja pomieszczeń magazynowych, w których nie należy przechowywać materiałów innych niż archiwalia. Regały muszą być odsunięte od ścian na odpowiednią odległość, by nie dopuścić do powstawania wilgoci i kolonii grzybów. Materiały prawdopodobnie zarażone należy jak najszybciej odseparować od pozostałych, poddać odkażeniu i zabezpieczyć przed dalszym zniszczeniem, by nie stanowiły zagrożenia dla zdrowia i życia osób. W trosce o długotrwałość przechowywanych materiałów, należy ograniczyć lub wyeliminować światło z pomieszczeń, w których przechowuje się archiwalia (światło tylko odbite i rozproszone, nie więcej niż 50 luksów), ograniczona powinna być także liczba

Fot. 16. AIPN Wr 18/57 t. 20, s. 178.

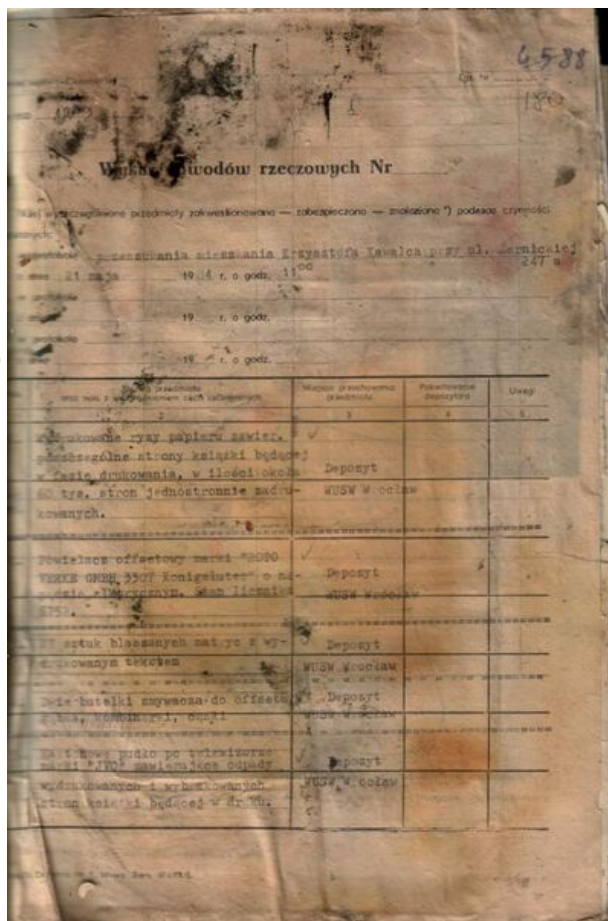
Fot. 17. AIPN Wr 18/57 t. 20, s. 178, fragment.

reprodukcji (kserokopie i skanowanie). Nieodzownym elementem dbania o stan techniczny akt i zdrowie osób, które mają kontakt z zakażonymi materiałami, jest utrzymanie czystości w magazynach i pomieszczeniach, w których akta przechowywane są tymczasowo, transportuje się, opracowuje lub się z nich korzysta. Jest to konieczne również ze względu na zapobieganie rozprzestrzenianiu się bakterii.

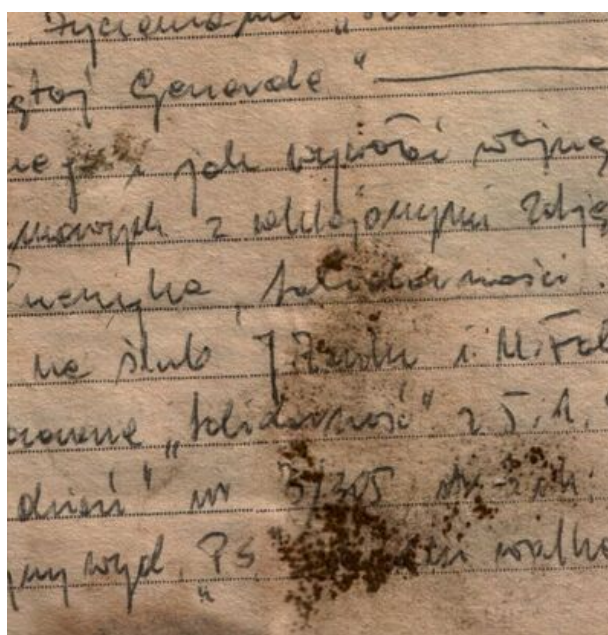
Konserwacja i udostępnianie archiwaliów powodziowych

Przy przygotowywaniu i opracowywaniu materiałów powodziowych należy zwrócić uwagę na ich podłoże, środki kryjące, indywidualny charakter i stan techniczny. Istotne jest np. określenie, czy dany dokument jest oryginałem, czy kopią, jaką techniką został wykonany oraz jakie nań naniesiono środki kryjące. Określić należy stopień widoczności i czytelności tekstu, techniki wykonania zapisów lub nadruków, występowanie pisma wgłębionego, suchych, tuszowych czy lakowych pieczęci, ślady po zszywkach i spinaczach oraz inne uszkodzenia. Należy również wykazać zmiany w dokumencie wprowadzone przez autora lub autorów. Dane te są istotne przy konserwacji, wykonywaniu kserokopii oraz określeniu metod odczytu tekstu pozornie utraconego wskutek działania wody.

W zależności od wyniku oceny stanu technicznego archiwaliów powodziowych są one udostępniane zgodnie z wymogami ustawy o IPN - za wiedzą zainteresowanych o stanie akt - po ich wcześniejszym oczyszczeniu i przeprowadzeniu niezbędnej, tzw. małej konserwacji. Używa się do tego samoprzylepnych folii do podklejania, sklejanie, wzmacnianie i zabezpieczanie

Fot. 18. AIPN Wr 18/57 t. 20, s. 180.

Fot. 19. AIPN Wr 18/57 t. 21, s. 41v, fragment.

dokumentów typu filmoplast: P, P 90, T. Jest to cienka, półprzezroczysta masa papierowa, obojętna dla papieru z klejem nie niszczącym powierzchni. Do wzmocnienia kart i oprawy akt służą samoprzylepne tkaniny i taśmy papierowe. Tak zabezpieczone jednostki są przechowywane w teczkach i pudłach.

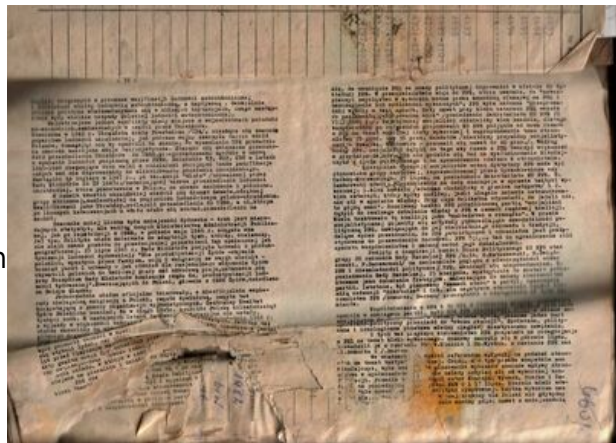
Kontakt z jednostkami zagrzybionymi, tj. prace konserwatorskie, opracowywanie, wypożyczanie/udostępnianie, powinien odbywać się w maskach i rękawiczkach. Ma to na celu ochronę korzystających przed skażonymi jednostkami oraz zabezpieczenie powierzchni dokumentu przed pozostawianiem ludzkiego materiału biologicznego, który stanowi pożywkę dla flory i fauny występującej głównie w jednostkach zalanych. Dokumenty popowodziowe udostępnia się głównie w oryginale, czasem ze względów technicznych lub procedur jako kserokopie lub wydrukowane skanogramy (fot. 9, 12, 22-24).

Kopie wykonane z takich dokumentów są często słabo czytelne, choć niekiedy - przy odpowiednim i długotrwałym ustawianiu parametrów kserokopiarki - można uzyskać kopię czytelniejszą niż oryginał. Kserokopia posiada jednak inne zniekształcenia wynikające z niedoskonałości urządzeń kopiujących. Lepsze efekty daje skanowanie dokumentów i udostępnianie ich jako wydruk lub tylko w postaci cyfrowej. Problemem są natomiast dokumenty zniszczone do stopnia zupełnej nieczytelności oraz niewielkiej lub częściowej nieczytelności.

Metody i techniki pomocne w

Fot. 20. AIPN Wr 18/57 t. 21, s. 42v, fragment.

Fot. 21. AIPN Wr 18/57 t. 21, s. 2.

Fot. 22. Skanogram zniszczonych przez wilgoć materiałów dowodowych - fotografie przylegających stron sklejone razem (widoczny rewers fotografii następnej strony), z wyraźnie widocznymi na powierzchni koloniami grzybów. AIPN Wr 18/57 t. 20, s. 181v.

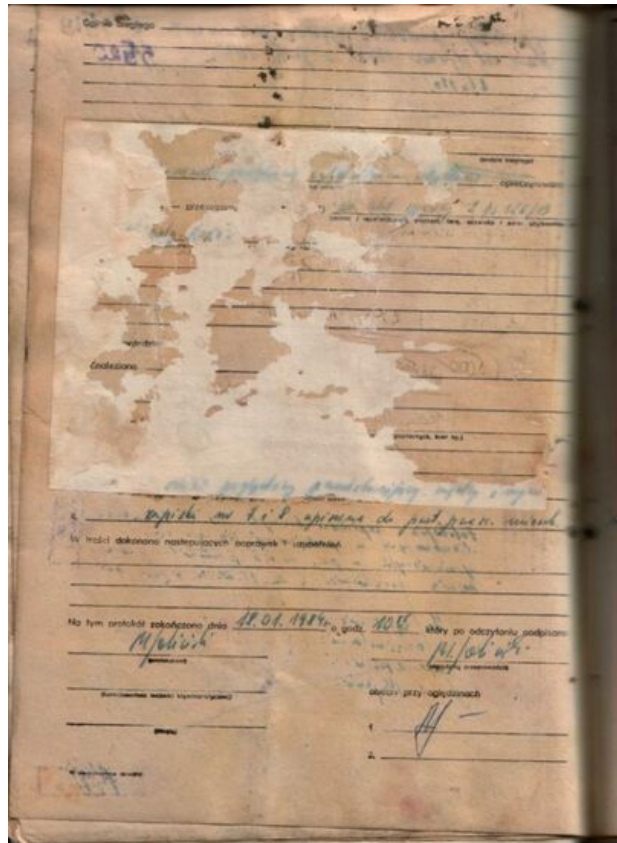
odzyskaniu treści dokumentu

Istnieją różne techniki odczytu tekstu zalanego, wywabionego, wypłowiego, usuniętego różnymi rozpuszczalnikami. Można w tym celu stosować metody optyczne, wykorzystując ultrafiolet (UV - ang. ultraviolet - światło nadfioletowe) o dł. fali 254 nm i 365 nm; obszar światła widzialnego (VIS - ang. visible - światło widzialne) w zakresie od 400 nm do 700 nm; oraz obszar tzw. bliskiej podczerwieni (NIR - ang. near infrared - bliska podczerwień) w zakresie od 700 nm do 1000 nm. Innym sposobem jest wykorzystanie zjawiska absorpcji do badania dokumentów w celu wyodrębnienia odmiennych materiałów kryjących, takich jak: atramenty płynne, pasty długopisowe, atramenty żelowe, farby drukarskie. Metoda ta polega na odbijaniu promieniowania przez środek kryjący (zapis jest wtedy mniej lub bardziej widoczny). Stosuje się ją również do odczytu zapisów zakreślonych korektorem lub materiałem kryjącym innym niż odczytywany tekst oraz do ujawnienia i zapisów częściowo wymazanych, zamazanych, wywabionych, zalanych. Metody wykorzystujące odbicie światła i luminescencji różnych substancji - w podczerwieni - używane są w celu rozróżniania materiałów kryjących. Odczyt dokumentów w ultrafiolecie powoduje wyodrębnienie różnych typów substancji wchodzących w skład środków kryjących.

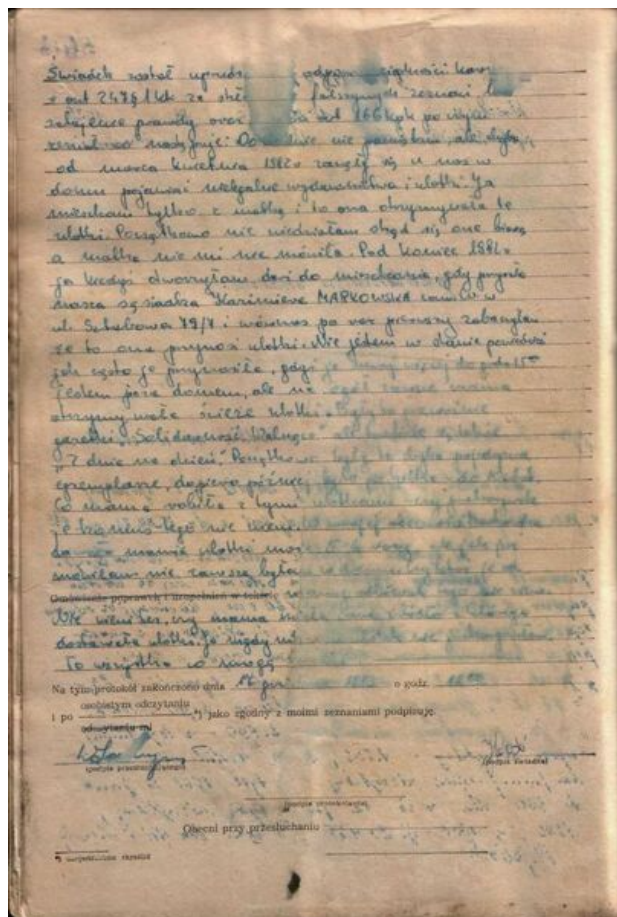
Zjawisko luminescencji występuje również w przypadku bakterii oraz grzybów i jest zjawiskiem ubocznym towarzyszącym reakcjom chemicznym, jakie zachodzą w komórkach bakterii i grzybów.

Wnioski

Ze względu na pogarszający się stan

Fot. 23. Skanogram karty z akt zalanych - widoczny ślad po oderwanym dokumencie przy próbie rozdzielania kart. AIPN Wr 18/57 t. 26, s. 32v.

Fot. 24. Skanogram karty z akt zalanych - rozmyty i częściowo niewidoczny ślad pisma ręcznego. AIPN Wr 18/57 t. 26, s. 30v.

techniczny posiadanych materiałów archiwalnych i jednoczesny brak możliwości natychmiastowego ich odgrzybienia i konserwacji, należy szczególnie przestrzegać podstawowych zasad ochrony dokumentów przed nadmierną wilgocią i wysoką temperaturą - utrzymywać ich stałe parametry oraz chronić przed światłem i emisją energii cieplnej z lamp. Dokumenty o dużym znaczeniu historycznym powinny być zabezpieczone w sposób szczególny i jak najszybciej poddane konserwacji, odczytane przy użyciu niezbędnych urządzeń, a następnie zapisane na elektronicznych nośnikach informacji.

Bibliografia

Ekspertyza sądowa, red. J. Wójcikiewicz, Kantor Wydawniczy "Zakamycze" 2002.

Hanausek T., Kryminalistyka - zarys wykładu, wyd. III, Kantor Wydawniczy "Zakamycze" 1998.

Hołyst B., Kryminalistyka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993.

Książek J., Wyniki badań mikrobiologicznych 50 prób pobranych z dokumentów i pomieszczeń archiwalnych Oddziału IPN we Wrocławiu, Archiwum Główne Akt Dawnych, Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów, Warszawa 2003.

Midgley G., Clayton Y. M., Hay R. J., Mikologia lekarska, Wydawnictwo Czelej, Lublin 1997.

Problematyka dowodu z ekspertyzy dokumentów, red. Z. Kegel, t. I i II, Uniwersytet Wrocławski, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, Katedra Kryminalistyki. Wrocław 2002.

Wójcik S., Z zagadnień identyfikacji pism ręcznych w niektórych językach, Problemy Kryminalistyki, Nr 49, CLK, Warszawa 1964.

**Autorka jest archiwistką
w Oddziałowym Biurze Udostępniania
i Archiwizacji Dokumentów IPN we Wrocławiu.**